

УДК 378(477)

Мещанінов О. П.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ ЦЕНТРАЛЬНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТІВ КОМПЛЕКСУ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

Висвітлюється проблема координації взаємодії центрального університету з його регіональним структурним підрозділом. Проаналізовано нерівномірність економічного та освітнього розвитку регіонів. Цим обґрунтована теза, що єдиний освітній простір країни скоріше віртуальна ніж: реальна категорія.

Національний університет «Києво-Могилянська академія» як система з центральним університетом та відокремленими структурними підрозділами у регіонах не замінює і не протистоїть системі освіти Міністерства освіти й науки

України, а доповнює її, що урізноманітнює сферу освітніх послуг країни, підвищує її конкурентоспроможність на світовому ринку освітніх послуг,

Університети в усьому світі створюють товариства й консорціуми у відповідь на процес

університету оцінюється значно вище, тому більшість учасників навчально-виховного процесу обирають чи надають переваги моделі міцного «господаря». Виграш чи програш кожного з керівників залежить виключно від того, наскільки ефективно він використовує та реалізує свої повноваження як керівник.

Слід відзначити, що підтримується висока географічна мобільність надання навчальних послуг за різними кваліфікаційними вимогами між Києвом та Миколаєвом для всіх бажаючих і здатних до інновацій.

Довгостроковий характер політики центру щодо регіону може забезпечуватися лише при наявності діючого єдиного об'єднання, творчого колективу, який відповідає за координацію її виконання та має вагомий вплив на виконавців, у тому числі фінансові.

Планомірне вирішення проблем гармонійного розвитку комплексу КМА як єдиної системи з центральним університетом та регіональним неможливе без ефективної взаємодії між керівниками, виконавцями та творчою групою дослідників-експертів.

Щоб якось полегшити перехід від теорії до української практики, потрібно виконувати наукову роботу у тісному контакті з потенційними «користувачами», як з керівниками, так і з виконавцями — краще при їх безпосередній участі. Доцільне виявлення як особливостей позицій, так і загальності підходів до аналізу регіонального розвитку, взаємодії між регіональним і центральним університетами. Також потрібно встановити пріоритетне значення наукової теми щодо визначення взаємодії між регіональним і центральним університетами у межах щорічного конкурсу грантів МБФ відродження КМА.

Відомо, що розвиток обумовлюється протиріччями, протиставленнями, різницею «потенціалів», боротьбою протилежних точок зору. Боротьба всередині навчального закладу перетворюється з конкуренції різних моделей організації навчально-виховного процесу в конкуренцію конкретних особистостей. Саме тому підтримку здобувають ті заходи чи проекти, які передбачають підтримку чи участь керівника відповідно до їх «значимості». Рішення, який захід чи проект більш значимий, відноситься до компетенції керівника закладу. Йдеться про адміністративний ресурс, який відтворює режим самозабезпечення та переобрання.

Тобто сподівання на те, що регіональні ініціативи зможуть компенсувати недоліки централізованого забезпечення, на жаль, залишаються нездійсненими. Успіх у гармонійному забезпеченні регіонального розвитку можливий лише тоді, коли керівництво центрального університе-

ту постійно співпрацює з керівництвом регіонального закладу.

Високе практичне значення має відповідь на запитання: чи неминуча криза у розвитку НаУКМА як вищого навчального закладу нового типу в умовах, коли взаємодії центрального та регіонального університетів вступають у смугу організаційно-економічних труднощів? Аналіз цієї проблеми носить багатоаспектний характер.

Так, криза може виникнути через неоптимальну поведінку учасників навчально-виховного процесу як у центрі, так і в регіоні. Наприклад, через недостатність інформації або різницю в очікуваннях.

Однією з цілей у проведенні дослідження проблеми взаємодії центрального та регіонального університетів, з одного боку, є з'ясування стимулів обох сторін до встановлення та прийняття патронажу. З другого боку, потрібно виконати оцінку економічних, освітянських та політичних наслідків таких відношень. Також потрібно з'ясувати, як і наскільки патронаж узгоджується з громадським станом та інтересами керівників обох сторін.

Слід підкреслити, що реальні повноваження керівників центрального та регіонального університетів, як державних закладів, щодо керування доходами власних бюджетів досить обмежені. Крім того, сама бюджетна система організована вкрай нерационально. По-перше, вони задавлені безліччю обмежень: заробітна платня, ставки, штатний розпис, стандартна інфраструктура, санітарні та протипожежні норми тощо. По-друге, керівники закладів освіти змушені купувати велику кількість послуг та товарів, які ефективно можуть надавати лише виробники приватного сектору.

Таким чином, керівники закладів освіти свідомо поставлені в умови, коли їх витратні зобов'язання в багато разів перевищують бюджетне фінансування. В цих умовах лівова частка всіх можливих власних доходів спрямовується на покриття бюджетного недофінансування, а не на власний розвиток, не на інноваційну діяльність.

Дослідження, які були проведені у Гарвардському університеті [2, с. 3], показують, що між довгостроковим економічним ростом та існуючими в країні природними ресурсами є негативна кореляція. Доведено, що основним джерелом довгострокового економічного росту є науково-технічний прогрес. Цей прогрес забезпечує не сектор сировини, а сектор економіки держави, який зайнятий переробкою. Достатньо порівняти країни, які швидко зростають, але бідні на природні ресурси (Тайвань, Північна Корея), з

країнами, які повільно розвиваються, але мають багаті природні ресурси (Мексика, Венесуела, Нігерія).

Наведемо основні показники зростання регіонального університету комплексу КМА. На нашу думку, перш за все слід аналізувати:

динаміку чисельного зростання студентів, тобто замовників та споживачів освітніх послуг;

динаміку фінансового забезпечення навчального процесу, тобто ресурси, які забезпечують основний вид діяльності ВНЗ;

динаміку чисельного зростання працівників ВНЗ, у тому числі науково-педагогічного персоналу (НПП), тобто виконавців процесу надання навчальних послуг.

При цьому потрібно аналізувати не стільки абсолютні чисельні показники зростання, скільки співвідношення внесків як з боку держави, так і з боку власних зусиль, власної діяльності регіонального закладу освіти.

Результати цього аналізу зведені як у таблиці, так і в рисунки, відповідно за номерами 1, 2 і 3, та визначають три тенденції з боку держави.

Перша свідчить про зменшення частки щодо навчання та виховання молодого покоління за рахунок державного замовлення. В цих умовах єдиним шляхом із забезпечення та урахування регіональних потреб є використання власних ресурсів регіону. З цього визначається друга складова концепції розвитку регіонального ВНЗ: частка чи складова навчального плану ВНЗ із двох циклів дисциплін, вільного вибору ВНЗ та студентами, повинна зворотно-пропорційно збільшуватися, так само для задоволення особливостей та відмінностей регіону, відповідно до зменшення частки держзамовлення.

Друга тенденція характеризує постійне недофінансування з боку держави навчального процесу. Починаючи з 1999 р., фінансування з боку держави становить близько 42—44%.

Таблиця 1. Динаміка чисельного зростання студентів МФ НаУКМА у відносних одиницях

Рік	Всього (чол.)	Студенти за держзамовленням (%)	Студенти за контрактом (%)
1	2	3	4
1996	175	100	—
1997	384	91	9
1998	584	90	10
1999	850	85	15
2000	1174	79	21
2001	1448	71	29
2002 (проект)	1808	75	25

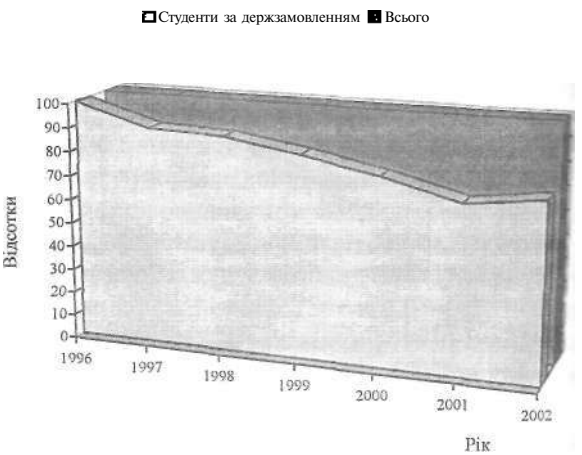

Рис. 1. Динаміка чисельного зростання студентів МФ НаУКМА у відносних одиницях

Таблиця 2. Динаміка фінансового забезпечення навчального процесу МФ НаУКМА у відносних одиницях

Рік	Всього	Бюджетне фінансування (%)	Позабюджетні кошти (%) і
1	2	3	4
1996	148,6	—	100
1997	828,7	39	61
1998	1284,7	52	48
1999	2077,2	42	58
2000	2729,8	44	56
2001	4103,7	41	59
2002 (проект)	4730,2	42	58

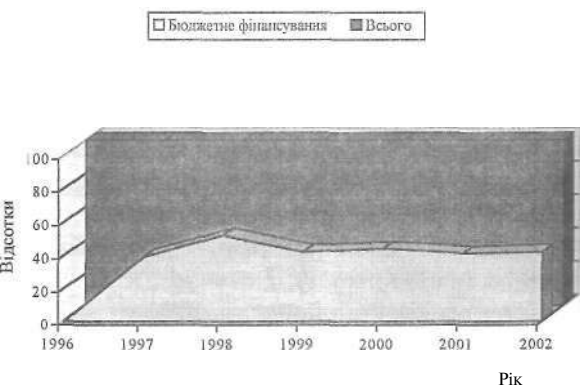

Рис. 2. Динаміка фінансового забезпечення навчального процесу МФ НаУКМА у відносних одиницях

Таблиця 3. Динаміка чисельного зростання працівників МФ НАУКМА у відносних одиницях

Рік	Всього (шпатних од.)/ НПП, %	Бюджетні шпати/ НПП, %	Позабюджетні шпати/НПП, %
1	2	3	4
1996	71/19		100/100
1997	171/70	74/54	26/46
1998	217/89	79/64	21/36
1999	259,5/100,5	87/76	13/24
2000	249/139	86/72	14/28
2001	417,6/159,1	78/72	22/28
2002	480/185	77/70	23/30

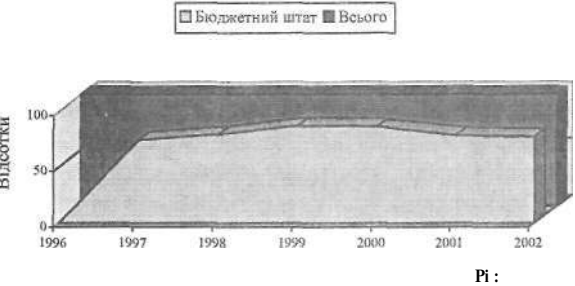

Рис. 3. Динаміка чисельного зростання працівників МФ НАУКМА у відсотках

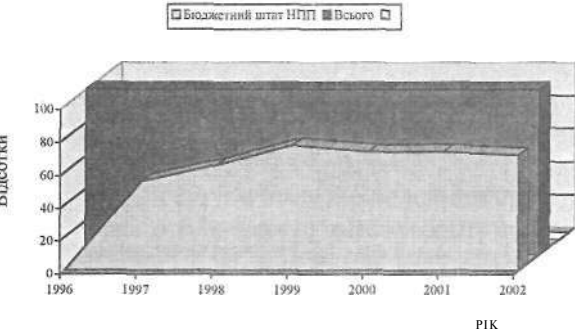

Рис. 4. Динаміка чисельного зростання науково-педагогічних працівників МФ НАУКМА у відсотках

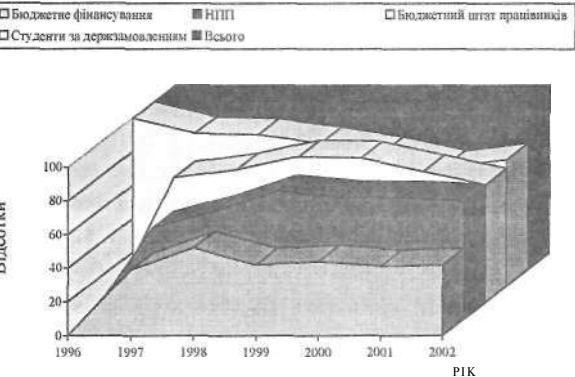

Рис. 5. Порівняння показників діяльності МФ НАУКМА

Третя тенденція характеризує частку фінансування працівників ВНЗ, яка, починаючи з 1997 р., знаходиться у межах 74—87 %. При цьому частка із фінансування найбільш важливої категорії працівників ВНЗ, тобто науково-педагогічного персоналу, знаходиться у межах 54—76 %. Таким чином, диспропорції з боку державного фінансування очевидні та залишаються протягом 5 років приблизно на одному рівні.

Власну діяльність ВНЗ протягом усього терміну роботи, від створення у 1996 р. до випуску перших спеціалістів у 2001 р., можна охарактеризувати як цілеспрямовану, результативну та стабільну.

Зведення даних до загального зображення на рис. 6 дозволяє зробити висновок щодо оцінки власної позабюджетної діяльності ВНЗ. Так, явна тенденція зменшення частки позабюджетного штату співробітників. Позабюджетні фінансові ресурси дозволяють збільшити штат викладачів ВНЗ до 60 % замість 20 %. Але ці фінансові ресурси ВНЗ змушений спрямувати на покриття бюджетного недофінансування. В першу чергу це будівництво, ремонти, придбання обладнання, книжок та інше.

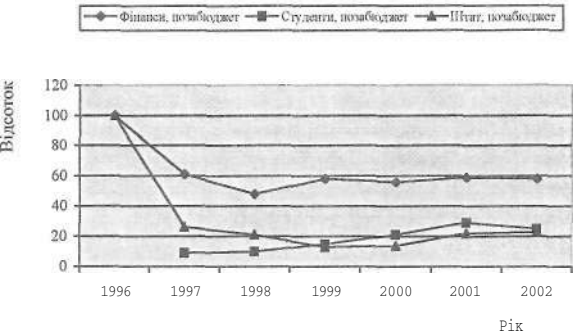

Рис. 6. Порівняння показників позабюджетної діяльності МФ НАУКМА

Вищенаведене є підґрунтям для таких висновків:

1. Тенденція зменшення на 30% обсягу держзамовлення (табл. 1) обумовлює пошук університетом додаткових замовників. Йдеться про обґрунтування регіонального замовлення за рахунок обласного бюджету, тобто збільшення на 30 % обсягу замовлення для потреб і за рахунок регіону.
2. Тенденція зменшення частки фінансування з держбюджету до 42—44 % обумовлює відповідне зменшення частки у нормативному навчальному плані до рівня 58—61 кредит у бакалавраті. Недофінансовану частку держбюджетом в обсязі 78—81 кредит доцільно забезпечувати відповідними формами організації навчального

процесу — практикою та науково-дослідною роботою студентів.

3. Позабюджетні фінансові надходження, які складають 60 % від загальних, університет здобуває за рахунок використання власного ресурсу науково-педагогічного персоналу. При цьому частка позабюджетного НПП дорівнює лише 20 %. Решту 40 % фінансових надходжень потрібно спрямовувати не тільки на розбудову матеріально-технічної бази університету, а й на інвестування у розвиток власного ресурсу — НПП. Шлях — фінансування наукової діяльності як основи науково-технічного прогресу, основного довгострокового джерела забезпечення відповідності рівня освітніх послуг вимогам та умовам праці випускників у XXI ст.

1. Мейсон Р. Від університету реального до університету віртуального // Кур'єр ЮНЕСКО. — 2001. — № 1, № 2. — С. 29—30.
2. Эйсмонт О. Эффективна ли децентрализация богатой при-

4. Пріоритетним напрямком, який слід фінансувати з інвестиційного Фонду розвитку, є наукове забезпечення навчального процесу, а не матеріальне утримання ВНЗ.

5. Доцільне створення спільної робочої групи для систематичної координації та планомірного вирішення проблем гармонійного розвитку комплексу КМА як єдиної системи з центральним та регіональним університетами.

6. Потрібна нова концепція взаємовідносин між центральним та регіональним університетами, план дій, які б забезпечили компроміс між економічною ефективністю, соціальною справедливістю та громадською стабільністю освітня середовища «Києво-Могилянська академія».

родными ресурсами экономики? // Вестник Российской программы экономических исследований. — М., 2000. — № 6. — С. 7.

O. P. Meshchaninov

PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF COOPERATION OF CENTRAL AND REGIONAL UNIVERSITIES OF THE COMPLEX «KYIV-MOHYLA ACADEMY»

In this work the problem of coordinating cooperation of the central university with its regional substructures is considered. The author analyses irregularity of economical and educational development of the regions. It proves the thesis that a single educational space of a country is more a desired than a real category.